

SPODBUJANJE JEZIKOVNIH KOMPETENC IN MEDKULTURNE ZMOŽNOSTI PREDŠOLSKIH OTROK

BARBARA BEDNJIČKI ROŠER

Vrtec Ivana Glinška Maribor, Maribor, Slovenija

E-pošta: barbara.bednjicki@guest.um.si

Povzetek Poglavlje osvetljuje pomen zgodnjega vključevanja otrok priseljencev v vzgojno-izobraževalni proces. Za lažje in hitrejšo vključevanje v družbo je temeljno postopno usvajanje slovenščine ter razvijanje sporazumevalnih dejavnosti, ki v vrtcih ne potekajo usklajeno, zato se v praksi kaže potreba po sistemski ureditvi in zagotavljanju načrtovanega in vodenega procesa učenja in spremljanja napredka sporazumevalne zmožnosti otrok priseljencev skozi skupne in skupinske medpodročne kurikularne dejavnosti. Osredotočamo se na gradnike bralne pismenosti, predstavimo gradiva in primere kakovostnih slikanic za spodbujanje družinske pismenosti, jezikovnih kompetenc in medkulturne zmožnosti v predšolskem obdobju, saj je uspešna komunikacija ključna za socialno sprejetost med vrstniki, vzgojitelji pa so tisti, ki otrokom nudijo idealni govorni vzorec in z rednim in pogostim branjem pomembno prispevajo k razvoju višjih ravni jezika.

Ključne besede:

vrtec,
otroci
priseljenci,
gradniki
bralne
pismenosti,
medkulturnost v
slikanicah,
medpodročno
povezovanje

ENCORAGING LANGUAGE COMPETENCES AND INTERCULTURAL COMPETENCES OF PRE-SCHOOL CHILDREN

BARBARA BEDNJIČKI ROŠER

Ivan Glinšek kindergarten Maribor, Maribor, Slovenia

E-mail: barbara.bednjicki@guest.um.si

Abstract This paper brings to light the importance of early inclusion of immigrant children in the educational process. Gradual learning of Slovenian and the development of communication activities are of a primary importance for a faster and smoother integration into society. As communication activities in kindergartens are not carried out in a coordinated manner, practice has demonstrated the need for a regulatory framework and the provision of a planned and managed process associated with learning and monitoring the progress of communication competences in immigrant children through joint and group cross-curricular activities. These target the components of reading literacy, includes a presentation of materials and examples of high-quality picture books that encouraging literacy in the family, linguistic and inter-cultural competences in children of pre-school age, as successful communication serves as the key for social acceptance among peers. Educators provide children with the ideal speech patterns and through regular and frequent reading significantly contribute to the development of high-level linguistic competences.

Keywords:
kindergarten,
immigrant
children,
components of
reading
literacy,
interculturality in
picture
books,
cross-curricular
integration

1 Uvod¹

Da bi otrokom priseljencem omogočili hitrejše in lažje vključevanje v slovenski prostor, v vrtcu s spoštljivim odnosom in medkulturnim dialogom dokazujemo, da sožitje različnosti bogati in z vključujočimi dejavnostmi predšolskih otrok omogoča intenzivnejše spodbujanje občutljivosti za sprejemanje drugačnosti. Globalni pojav sodobnih migracij ustvarja medkulturno pestrost, ki s spremenjeno demografsko strukturo Slovenijo² umešča med večkulturne, večjezične in večverske države (Vižintin 2018: 9), ki poglobljeno širi in nadgrajuje tudi sistem vzgoje in izobraževanja.

Za vključevanje otrok priseljencev v obdobju porajajoče se pismenosti (Pečjak 2003: 119) je učenje slovenščine kot državnega jezika in hkrati jezika izobraževanja zelo pomembno, saj je uspešna komunikacija ključna za socialno sprejetost med vrstniki. Jezikovne kompetence in sporazumevalno zmožnost z otroki razvijamo na vseh kurikularnih področjih dejavnosti, pri čemer lahko začetno usvajanje jezika spodbujamo tudi z družinsko pismenostjo in z izvedbo družinskih delavnic, kjer svetujemo uporabo modela lahkega branja (Haramija 2019: 95), ki s prilagoditvami jezikovnih ravnin³ omogoča možnost sodelovanja in lažje vključevanje staršev otrok priseljencev. Eurydice v pregledu evropskih sistemov izobraževanja (Education and Training Monitor 2020 – Country analysis 2020: 294–295), ki vključujejo naj sodobnejše analize razvoja izobraževanja in usposabljanja 27 držav članic, navaja, da je udeležba v vzgoji in izobraževanju v zgodnjem otroštvu v Sloveniji⁴ pod referenčno vrednostjo EU in nizka med otroki priseljenci, pri katerih je razlika pri kasnejši bralni pismenosti v primerjavi z otroki, rojenimi v Sloveniji, ena največjih v EU.

¹ Bednjički Rošer je poglavje napisala v okviru projekta OBJEM – Bralna pismenost in razvoj slovenščine (Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli), šifra projekta OP20.01462, vodja dr. Sandra Mršnik, ki ga vodi Zavod RS za šolstvo. Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

² V Sloveniji sobivamo slovenski državljani, pripadniki italijanske, madžarske, romske manjšine, številne narodne skupnosti s področja nekdanje skupne države Jugoslavije in drugi priseljenci.

³ Ob upoštevanju primernosti vsebin so oblikoslovne, besedoslovne in skladijske prilagoditve zaradi omejenega znanja jezika otrokom priseljencem v veliko pomoč.

⁴ Podatki Statističnega urada Slovenije o vključenosti otrok v vrce za šolsko leto 2019/2020: <<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8854>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

Zlasti zaradi velikih razlik med otroki, rojenimi v Sloveniji, in otroki priseljenci sta ključnega pomena kakovost izvajanja dejavnosti in upoštevanje otrokovih potreb. Vrtci pri integraciji priseljencev sledimo *Smernicam za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole* (2012) in medkulturno vzgojo izvajamo za vse otroke, saj tovrstni pristop upošteva različne vidike družbene stvarnosti (Zudič Antonič 2010: 205) in spodbuja razvoj identitete posameznika skupaj z drugimi. Spodbujanje govornega razvoja in seznanjanje s tujimi jeziki je najdragocenejše prav v predšolskem obdobju, ker v tem času (Doron 2014) obstaja »biološka pripravljenost za usvajanje jezikov« brez zavestnega učenja. Otroci so z razumevanjem ključnih besed sposobni zapolnjevati prazna mesta med prepoznanimi pomeni. Spodbuden vpliv na medosebne odnose in usvajanje jezikov imata tudi sproščeno, igrivo vzdušje in participacija otrok pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji pedagoškega procesa (Rutar 2018).

2 Smernice za vključevanje otrok v vrtce

Načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa v vrtcu temelji na *Kurikulumu za vrtce* (2011), ki s cilji in načeli predstavlja strokovno podlago za kakovostno delo in ob upoštevanju individualnih razlik v razvoju in učenju nudi okvir za optimalni razvoj vsakega otroka. Izpostavljena je vloga vrtcev na jezikovno in narodnostno mešanih področjih za razvoj dvojezičnosti pri vseh otrocih v okviru modelov dvojezične vzgoje in poučevanja. Pri integraciji otrok pripadnikov romske narodne skupnosti je poudarjeno načelo sobivanja dveh kultur z namenom povečati vključenost romskih otrok v programe predšolske vzgoje za odpravo družbene obrobnosti. *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji* (2011: 8) poudarja pomen institucionalnega izobraževanja v najzgodnejšem obdobju za premagovanje jezikovnih ovir, predsodkov in dojetanje znanja kot vrednote. Posebno pozornost pa je iz *Kurikuluma za vrtce* (2011: 9) treba nameniti tudi vsem ostalim otrokom, ki jim je slovenščina drugi ali tuji jezik (SDTJ) in so ob vstopu v vrtec v neugodnem jezikovnem položaju.

Vodilo pri vključevanju otrok priseljencev v vrtce predstavljajo *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole* (2012), ki opredeljujejo strategije, prilagoditve za delo in podajajo predloge za vključevanje otrok in njihovih staršev. Osvetlujejo temeljne cilje za izobraževanje otrok priseljencev, zlasti spoštovanje drugačnosti, vzgajanje za medsebojno strpnost, sodelovanje z drugimi in razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi. Vižintin (2014, 2017) je za učinkovitejše in uspešnejše

vključevanje otrok oblikovala model medkulturne vzgoje in izobraževanja, ki skozi sedem področij⁵ ponuja celosten pogled na proces vključevanja otrok priseljencev. Namenjen je vrtcem, šolam, pedagoškim delavcem, ki se prvič soočajo z vključevanjem otrok priseljencev, pa tudi tistim, ki nadgrajujejo znanja in izkušnje. Zavedati se je treba, da medkulturna zmožnost nikomur ni dana samodejno, ampak jo razvijamo z dodatnimi izobraževanji, usposabljanji in izvajanjem v praksi. V okviru projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja*⁶ je bil oblikovan *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje* (Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja 2018: 22–24), ki »je utemeljen v inkluziji kot vodilu in medkulturnosti kot pedagoško-didaktičnem načelu« (Rutar 2018: 7).

Slika 1: Predlog programa dela z otroki priseljenci v vrtcu

Vir: Jelen Madruša, Majcen, Knez in Pevce Semec (2018: 24).

⁵ Področja modela medkulturne vzgoje in izobraževanja (Vižintin 2017) so:

1. razumevanje medkulturnosti kot pedagoško-didaktičnega načela,
2. razvoj sistemske podpore za uspešno vključevanje otrok priseljencev,
3. učitelji z razvijajočo se medkulturno zmožnostjo,
4. razvoj zavedanja o večkulturni družbi pri vseh učnih predmetih,
5. razvoj medkulturnega dialoga na šoli,
6. sodelovanje s (starši) priseljenci in
7. sodelovanje z lokalno skupnostjo.

⁶ Spletna stran projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja* (2016–2021): <<http://www.medkulturnost.si/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

Knez (2018: 10) poudarja, da učenje slovenščine kot drugega jezika v vrtcih poteka neuskaljeno – v različnih oblikah, z različnimi vsebinskimi poudarki. V praksi se kaže potreba po sistemski ureditvi in zagotavljanju načrtovanega in vodenega procesa učenja in spremljanja napredka sporazumevalne zmožnosti otrok priseljencev skozi skupne in skupinske medpodročne kurikularne dejavnosti, še posebej, če so ob vključitvi v vrtec starejši od treh let.

Predlog programa dela z otroki priseljenci v vrtcu v izhodiščih podaja smernice za proces vključevanja in v predšolskem obdobju predlaga v prvem starostnem obdobju učenje jezika okolja v okviru dnevnih dejavnosti, v drugem starostnem obdobju pa posebne ure začetnega učenja slovenščine, ki se v matičnih oddelkih organizirajo za vse otroke kot obogatitvena dejavnost oz. t. i. »urice za jezik«, ki jih izvajajo vzgojitelji predšolskih otrok z dodatnimi znanji za SDTJ.

3 Pomen učenja slovenščine za otroke priseljence

Za lažje in hitreje vključevanje v družbo je temeljno postopno usvajanje slovenščine ter razvijanje sporazumevalnih dejavnosti. V predšolskem obdobju je cilj receptivnih⁷ dejavnosti razumevanje sporočil, ki jih otroci dobijo s poslušanjem in slikovnim branjem, cilj produktivnih⁸ dejavnosti (Pečjak 2009: 13–14) pa sposobnost oblikovanja razumljivih govorjenih sporočil. Z otroki priseljenci v vrtcu razvijamo pogovorno zmožnost, ki zadošča za sporazumevanje v vsakdanjih situacijah in predstavlja temelj za spoznavno jezikovno zmožnost slovenščine, ki jo sistematično pridobivajo kasneje v šoli.

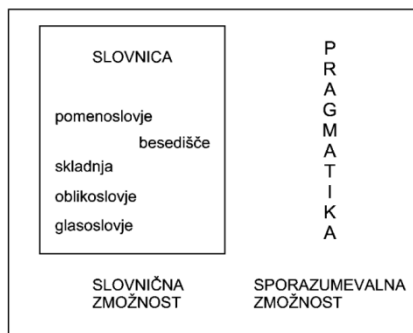
Raziskovalci govornega razvoja predšolskih otrok⁹ zapletene sisteme usvajanja posameznih jezikov različno opredeljujejo (Kranjc 2004) in so enotni, da otroci usvajajo fonologijo, semantiko, skladnjo in pragmatiko z rabo jezika v najrazličnejših situacijah.

---

⁷ Receptivni sporazumevalni dejavnosti sta poslušanje in branje.

⁸ Produktivni sporazumevalni dejavnosti sta govorjenje in pisanje.

⁹ Watson, Skinner, Bandura, Piaget in Chomsky.

Slika 2: Jezikovna zmožnost.

Vir: Kranjc 2004: 146.

Zavedati se je treba, da so otroci priseljenci v vrtcu zelo različni in se tudi v homogenih oddelkih razlikujejo glede na kognitivne zmožnosti, izkušnje, socialne okoliščine, sporazumevalno zmožnost idr., hkrati pa je njihov napredek pogojen tudi z načrtovanjem kurikularnih dejavnosti, omogočanjem priložnosti za rabo slovenščine, vzgojiteljevimi kompetencami in odnosom, saj razlage pedagoških situacij (Rutar 2018) ne izhajajo zgolj iz vsebin, ki jih podajamo, ampak iz lastnih vrednot, prepričanj, stališč in razumevanja svojega poslanstva. Vzgojiteljeva podpora, toplina, naklonjenost in empatija (Bednjički Rošer 2019) imajo ključno vlogo pri otrokovem občutku varnosti kot izhodišču za njegovo vključevanje in interakcije z drugimi. Usvajanje jezika okolja pospešujejo tudi motivacija otrok, prilagoditve, spodbude, pohvale in *slovenska jezikovna politika*,¹⁰ ki izhaja iz predpostavke, da je dobro razvita jezikovna zmožnost v maternem jeziku temelj za razvoj slovenščine, zato spodbuja jezikovno raznolikost in družinsko ohranjanje maternih jezikov, ki jih je v Sloveniji po demografskih podatkih Statističnega urada¹¹ več kot 50.

¹⁰ Spletni portal Jezikovna Slovenija: <<https://jezikovna-politika.si/izobrazevanje/manjsine-in-priseljenci/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹¹ V Sloveniji več kot 50 materinščin: <<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5770>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

4 Gradniki bralne pismenosti pri otrocih priseljencih v vrtcu

Gradnike bralne pismenosti, ki se razvijajo vse življenje, v vrtcu s cilji in vsebinami razvijamo procesno na vseh *kurikularnih področjih dejavnosti*.¹² Besedišče, glasovno zavedanje in govor so v predšolskem obdobju izrazito povezani, saj je razvoj govora v tem obdobju najintenzivnejši. Skrb za govorni razvoj je ena pomembnejših nalog vrtca (Šek Mertük in Cugas 2020), ki ima še posebej pri otrocih priseljencih pomemben kompenzacijski učinek, saj so vzgojitelji tisti, ki otrokom nudijo idealni govorni vzorec (ki ga v domačem okolju niso deležni) in z rednim in pogostim branjem pomembno prispevajo k razvoju višjih ravni govora (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja 2006). Govor je kompleksna sposobnost in ga pri otrocih priseljencih na različne načine spodbujamo z načrtovanimi dejavnostmi, simbolno igro in tudi v času dnevne rutine (med oblačenjem, hranjenjem ipd.). Z njim otroci razvijajo jezikovno zavest, zmožnost poslušanja in zmožnost pogovarjanja.

Razvoj govora in sporazumevalne zmožnosti pogojuje poznavanje besed in njihove rabe, zato je besedišče temeljni gradnik bralne pismenosti (Voršič in Ropič Kop 2020), saj je njegov obseg najboljši indikator bralnega razumevanja (Pečjak, Bucik, Peštaj, Podlessek in Pirc 2010). Besede (Toporišič 2000: 103) so najmanjše pomensko samostojne enote, s katerimi se izražamo in jih v predšolskem obdobju spremljajo tudi geste. Otrokov govor se prične razvijati, ko njegov besednjak obsega okrog 150 besed (Marjanovič Umek in Fekonja 2019, v Voršič in Ropič Kop 2020), zato je pomembno, da z otroki priseljenci besedišče, besedni zaklad širimo tudi s pomočjo slikovnega gradiva, ki omogoča lažje razumevanje pomena besed. Pri premagovanju individualnih razlik v obsegu, poznavanju in rabi besedišča otroke spodbujamo z besednimi igrami, otroško periodiko, slikovnimi slovarji, slikopisi in finomotoričnimi dejavnostmi (Suggate in Stoeger 2014, v Voršič in Ropič Kop 2020), ki ugodno vplivajo na razvoj besedišča.

Besede imajo ob pomenu tudi glasovno podobo, ki ima v abecednem sistemu pisave osrednjo vlogo pri učenju branja in pisanja (Zemljak Jontes in Bednjički Rošer 2020). Glasovno zavedanje, ki je pogojeno z miselnim razvojem otrok, se razvija postopoma od tretjega leta in ga v vrtcu razvijamo z enostavnimi vajami zaznavanja in prepoznavanja različnih zvokov. Posamezne ravni sta opredelili Čok in

---

¹² Kurikularna področja dejavnosti v vrtcu so: gibanje, jezik, umetnost, družba, narava in matematika.

Brčaninović (2015) in si sledijo od manj zahtevnih dejavnosti – prepoznavanje dolgih in kratkih besed, prepoznavanje in tvorjenje rim, zahtevnejših – zlogovanje, zavedanje o začetkih in koncih besed, do visoko zahtevnih – fonemično zavedanje, ki vključuje prepoznavanje, manipuliranje in spajanje glasov v besede. Za delo z otroki v vrtcu je pomembno dognanje (Čok in Brčaninović 2015), da so sposobnosti glasovnega zavedanja prenosljive iz maternega v drugi/tuji jezik, zato otroci priseljenci, ki imajo vsaj deloma razvito glasovno zavedanje v maternem jeziku, dosegajo pomembne rezultate pri učenju slovenščine. Vzgojitelji razvoj glasovnega zavedanja otrok priseljencev spodbujamo s petjem pesmi, ritmičnim izgovarjanjem izštevank, didaktičnimi igrami, igrami, povezanimi z glasbo ipd., saj sta jezik in glasba v dinamičnem odnosu, ki omogoča pomnjenje sestavljenih jezikovnih struktur in težko izgovorljivih glasovnih sklopov.

V obdobju porajajoče se pismenosti na razvoj gradnikov bralne pismenosti pomembno vplivajo tudi kakovostno opremljeni knjižni kotički v igralnicah (Haramija 2017), ki otrokom omogočajo dostop do raznolikih bralnih gradiv, pridobivanje izkušenj z bralnim gradivom in razvoj zavedanja o pomenu branja na vseh področjih dejavnosti.

Slikanice, v katerih se tesno prepletata jezikovni in vizualni kod sporočanja (Haramija in Batič 2020), so v vrtcu še posebej primerne za razvijanje multimodalne pismenosti in razumevanje elementov koncepta bralnega gradiva. Vzgojitelji kot profesionalni bralci smo bralni zgled in z branjem omogočamo prepoznavanje smeri branja in orientacijo v bralnem gradivu, če poteka tako, da si otroci med poslušanjem ogledujejo ilustracije, ki pomembno prispevajo tudi k razumevanju zgodbe, jo dopolnjujejo ali celo spreminjajo oz. predstavljajo temeljne morfološke lastnosti besedil. Pri branju multimodalnih besedil je ilustracija enakovreden nosilec informacij (Haramija in Batič 2013), ki pomembno prispeva k razvoju vizualne pismenosti in otrokom priseljencem pogosto omogoča lažje razumevanje besedil in bogatenje besedišča.

Priložnost za razvijanje gradnika razumevanje besedil, ki je pogojen z gradniki odziv na besedilo in tvorjenje besedil, kritično branje, motiviranost za branje, besedišče in govor, so v vrtcu vse jezikovnokomunikacijske interakcije (Krajnc Ivič 2020), v katerih otroci sodelujejo. Osnovi za uresničevanje ciljev razumevanja besedil sta v predšolskem obdobju vidno in slušno zaznavanje, ki ju urimo z

branjem/poslušanjem/opazovanjem besedil, obnavljanjem ob ilustracijah, sestavljanjem celote iz posameznih delov, iskanjem podobnosti, razlik in vključevanjem didaktičnih iger.

Hitrejši napredek v razvoju bralne pismenosti omogoča motiviranost za branje (Bošnjak in Košir 2020). Gradnik je še posebej pomemben pri otrocih priseljencih, ki so zaradi omejenega znanja jezika okolja pogosto manj motivirani in težje sodelujejo brez vzgojiteljeve pomoči. Motiviramo jih z omogočanjem priložnosti za predstavitve, branje ali pripovedovanje gradiv v maternem jeziku, večjezičnimi slikanicami, prilagojenim izborom bralnih gradiv (npr. otrokom priseljencem v 2. starostnem obdobju ponudimo slikanice za najmlajše), da začutijo lasten napredek in doživljajo sebe kot vrednega, ljubljenega in spoštovanega.

Gradnik odziv na besedilo in tvorjenje besedil se v predšolskem obdobju izkazuje skozi tvorjenje ustreznega in smiselnega govora otrok in uporabo informacij/znanja v novih situacijah (Pulko in Kranjec 2020) ter se navezuje na razumevanje besedil, ki smo jih predhodno brali. Pomembno prispeva k razvijanju sporazumevalne zmožnosti v okviru dejavnosti spoznavanja otroške literature, spodbujanja komunikacijskih spretnosti in jezika kot objekta igre (igre vlog, simbolne igre ipd.). Za otroke priseljence je bistveno, da so vključeni v komunikacijske procese z otroki in odraslimi, da doživljajo komunikacijo kot vir ugodja, razvijajo sposobnosti rabe jezika v različnih situacijah, poslušajo pravljice, uganke, pesmi in jih skušajo ob ilustracijah obnoviti (*Kurikulum za vrtce* 2011: 31–35).

Izražanju lastnega mnenja in presojanju glede na izkušnje temelje v predšolskem obdobju postavljamo s kritičnim branjem. Gradnik se razvija postopoma, v 1. starostnem obdobju otroci prepoznajo sporočila preprostih ilustracij, zgodb ali informacij, v 2. starostnem obdobju pa že prepoznajo temeljno sporočilo in izrazijo svoje mnenje o besedilu (Licardo in Krajnc 2020). Razvoj jezika in s tem tudi kritičnega branja je naravno vpleten v vsa področja dejavnosti in ga v vrtcu načrtovano spodbujamo z bralnimi dogodki (Saksida 2017), pri katerih vzgojitelji po branju izpostavimo dele besedila, ki predstavljajo priložnost za razmislek, pogovor, in ob upoštevanju predznanja otrok v območju bližnjega razvoja spodbujamo vrednote, sodelovanje, ustvarjalnost ipd. S tovrstnimi dogodki razvijamo tudi kulturo pogovora, pozitivne odnose in zagotavljamo podporo otrokom priseljencem oz. vsakemu posamezniku v skupini.

Preučevanje gradnikov bralne pismenosti dokazuje, da se razvijajo integrirano z zmožnostmi otrok kot del celote na vseh kurikularnih področjih dejavnosti. Porajajoča se pismenost predstavlja pomembno obdobje postavljanja temeljev, ki bodo omogočali uspešen razvoj v nadaljnjem izobraževanju, z izjemo tekočega branja, ki se razvija šele, ko je otrok opismenjen. Vzgojitelji s skrbno načrtovanimi vključujočimi dejavnostmi, izborom kakovostnih in raznolikih bralnih gradiv otrokom priseljencem omogočamo postopen razvoj jezikovnih in pragmatičnih zmožnosti, širimo medkulturno zmožnost, ki v medsebojni soodvisnosti vseh gradnikov začrta pot ključnim kompetencam vseživljenjskega učenja.

5 Gradiva za delo z otroki priseljenci v vrtcu

Pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela z otroki priseljenci si lahko vzgojitelji pomagamo s pripravljenimi gradivi in didaktičnimi igrami, ki jih prilagodimo potrebam, interesom in zmožnostim otrok v oddelku. V sproščenem in spodbudnem okolju besede in sporazumevalne vzorce usvajamo z igro in jih pogosto ponavljamo.

Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik je izdal učbenik *Križ kraz*¹³ (2017) za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika. Namenjen je otrokom, ki še niso opismenjeni, za vzgojitelje je izvedba dejavnosti predstavljena v priročniku, dostopni so zvočni posnetki.

Za sproščeno usvajanje besedišča in jezikovnih vzorcev v slovenščini je na voljo didaktični pripomoček *Slika jezika*¹⁴ (obsežno slikovno gradivo) s predlogi za igranje in spletnimi igranicami.¹⁵

V okviru projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja*¹⁶ so nastala uporabna gradiva za vključevanje otrok priseljencev. *Priročnik*¹⁷ za izvajanje programa *Uspešno vključevanje otrok priseljencev (UVOP)* ponuja dejavnosti, ki jih vzgojitelji lahko izvajajo z otroki priseljenci in njihovimi starši.

¹³ <<https://centerslo.si/za-otroke/gradiva/gradivo-za-neopismenjene-otroke/kriz-kraz/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹⁴ <<https://centerslo.si/za-otroke/gradiva/slika-jezika/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹⁵ <<https://centerslo.si/za-otroke/gradiva/slika-jezika/otroski-koticek/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹⁶ <<http://www.medkulturnost.si/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹⁷ <<http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2013/11/Priro%C4%8Dnik-za-izvajanje-programa-UVOP1.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

V okviru projekta *Le z drugimi smo*¹⁸ lahko dostopamo do e-učilnice,¹⁹ v kateri so zbrana uporabna gradiva za delo z otroki in koristne povezave za vzgojitelje in učitelje.

V okviru projekta *DEAL – Razvoj pismenosti in učenje jezika za mlajše učence v jezikovno manj ugodnih okoliščinah*²⁰ je nastala zbirka primerov dobre prakse in spletna baza aktivnosti s priročnikom za vodje aktivnosti (vzgojitelje in učitelje). Vsa gradiva so dostopna v štirih jezikih.²¹

Za delo z otroki priseljenci so odlična didaktična gradiva v otroški periodiki (*Cicido*, *Ciciban*, *Zmajček*), v slikanicah z didaktičnimi nalogami in številni didaktični pripomočki, kot so *ABC karte* (Grginič 2009), igre *Brain Box* (Austin 2016), didaktične igre *ABC-igralnica* (Grginič in Zupančič 2004), pripovedovalne kocke *Rory's Story Cubes* (Licardo in Haramija 2017) ipd.

6 Primeri kakovostnih slikanic v predšolskem obdobju in uporaba modela lahkega branja za spodbujanje družinske pismenosti

Pozitivne izkušnje ob spoznavanju podobnosti in razlik med ljudmi lahko otrokom omogočimo s kakovostnim bralnim gradivom, ki presega družbeno izključenost in ustvarja nove, medkulturne dimenzije bivanja v sodobni večkulturni družbi. Izbrani primeri otroških literarnih del pomembno prispevajo k razvijanju vrednot in jih otrokom skozi slikanico konkretno približajo. V obdobju porajajoče se pismenosti je slikanica najprimernejša oblika knjige, saj otroke nagovarja z besedo in sliko in spodbuja multimodalno pismenost. V sodobni mladinski književnosti je sprejemanje različnosti pomembna tema (Haramija 2020), ki spodbuja vključujoč odnos otrok priseljencev in tematiko medkulturnosti obravnava glede na starost otrok in njihovo zmožnost razumevanja.

Slikanica Barbare Hanuš in Petra Škerla *Različna sva, rada se imava* (2013) je kartonka, primerna za 1. starostno obdobje. Skozi preprosto zgodbo predstavi prijateljstvo mačke in zajca, ki govorita, kaj imata rada. Kljub različnosti sta najboljša prijatelja. Otroci med opazovanjem ilustracij in poslušanjem besedila, ki ga bere vzgojitelj,

¹⁸ <<https://lezdrugimismo.si/sl/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

¹⁹ <<https://lezdrugimismo.si/sl/e-ucilnica/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

²⁰ <<https://project-deal.eu/sl/naslovna-3/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

²¹ <<https://project-deal.eu/sl/rezultati-2/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

lahko ugotovijo, da sta različna, dodajo, kaj imajo radi sami, in spoznavajo, da so med seboj različni. Za celostno branje slikanice otroke usmerjamo k podrobnostim in jih z vprašanji navajamo, da so pozorni na besedilo in ilustracije. Spodbujamo jih, da odgovore na vprašanja na ilustracijah tudi pokažejo.

	BESEDILO	ILUSTRACIJA
Prva ilustracija.	Kaj pove besedilo? Kdo ima rad zelenjavo? Katere barve je besedilo?	Kje se nahajata mačka in zajec? Kakšen je prostor? Kaj opaziš na steni? Kaj počneta? Kaj misliš, kako se počutita? Kakšne/katere barve prevladujejo? Kaj te najbolj pritegne?
Druga ilustracija.	Ali lahko samo z opazovanjem besedila ugotovimo, katero barvo ima rada mačka?	Kaj počneta mačka in zajec? Kaj se nahaja za njima? Kaj je na tleh? Kako je ilustrator upodobil prostor, kaj se nahaja na tleh?
Tretja ilustracija.	Kdo raje posluša pravljice?	Kaj misliš, kateri del dneva je upodobil ilustrator? Ali lahko zajec v miru bere revijo <i>Ciciban</i> ? Kaj ima mačka na glavi? Koliko revij <i>Ciciban</i> ima zajec ob sebi? Kaj se nahaja v ozadju?
Četrta ilustracija.	Katere besede izstopajo? katerih barv so? Zakaj meniš, da so prav te barve?	Katerih barv sta violina in boben? Kaj delata mačka in zajec? Zakaj je ilustrator stropno svetilko upodobil poševno? Kakšen se vidiš v prostoru? Kaj bi lahko pomenil znak, ki se nahaja v spodnjem desnem kotu ilustracije?
Peta ilustracija.	Kako so barvni deli besedila povezani z ilustracijo?	Kje se nahajata mačka in zajec? Kaj počneta? Kako se ob tem počutita?
Šesta ilustracija.	Kdo ima rad luže? Kako so barvni deli besedila povezani z ilustracijo?	Kakšen dan je upodobil ilustrator? Katere barve prevladujejo? Ali mačka res hodi po lužah? Po čem lahko sklepamo, da mačka skače?
Sedma ilustracija.	Kdo rad ponoči odide ven?	Kako je upodobljen prostor? Kaj počne mačka? Kaj dela zajec? Kako je ilustrator upodobil noč? Katere barve prevladujejo? Kaj se nahaja na steni?
Osma ilustracija.	Zakaj je beseda »različna« napisana tako, da je vsaka črka druge barve? Kaj nam običajno pomeni rdeča barva?	Kje se nahajata mačka in zajec? Kaj počneta? Kaj dela mačka? Kako se oba ob tem počutita?

Slika 3: Vprašanja ob slikanici *Različna sva, rada se imava*.

Vir: Batič in Haramija 2017: 36.

Slikanico lahko pri otrocih priseljencih uporabimo tudi v 2. starostnem obdobju, še posebej takrat, ko zaradi omejenega znanja jezika potrebujejo večje prilagoditve. Priporočamo jo lahko tudi staršem otrok priseljencev za razvijanje družinske pismenosti. Haramija (2020) piše, da sta lahko branje in/ali preprosti jezik ustrezni metodi za poučevanje SDTJ. Slikanica ustreza kriterijem lahkega branja in preprostega jezika, saj so povedi enostavne z besediščem, ki ga otroci priseljenci potrebujejo pri začetni komunikaciji, zato je odličen vir za širjenje besedišča in izvajanje medkulturne vzgoje v predšolskem obdobju, ki ju lahko nadaljujemo s slikanico *Kje živijo živali* (2013), spoznavamo živali in njihove (različne) domove, nato pa pripovedujemo o svojem domu, družini in spoznavamo, da smo različni, živimo v različnih oblikah družin. Omeniti velja tudi knjižno zbirko večjezičnih slikanic *O Jakobu in mucii Mici* (*Maškare* (2011) – italijanski, madžarski, nemški in angleški jezik; *Novoletna smrečica* (2010) – hrvaški, makedonski, romski in albanski jezik; *Rojstni dan* (2009) – hrvaški, makedonski in romski jezik, ki je s slovarjem besed in prevodi zgodb v več jezikov namenjena prav otrokom priseljencem.

V 2. starostnem obdobju lahko jezikovno različnost otrokom približamo z avtorsko slikanico *Mednarodni živalski slovar* (2004), ki spodbuja učenje jezikov, spoznavanje držav in krepi pojmovanje drugačnosti kot vrednoto, hkrati pa omogoča seznanjanje s tujimi jeziki in priložnost, da otroci priseljenci predstavijo materni jezik. Na veznih listih je obsežen seznam jezikov z zastavami držav. Slikanica je prejela nagrado Kristine Brenkove za najboljšo izvirno slovensko slikanico 2005 z utemeljitvijo žirije,²² da je »/.../na uporabni ravni slikanica lahko vadnica za začetno učenje tujih jezikov za (najmlajše) otroke, in je obenem slovar besed, kako se določene živali oglašajo v 50 jezikih. Obenem slikanica spodbuja k spoznavanju sveta, držav, njihovih zastav, ter preko njih k raznolikosti jezikov in kultur.« Za razvijanje družinske pismenosti jo lahko priporočamo staršem otrok v različnih prevodih – nemškem, finskem, poljskem, angleškem in nizozemskem, otrokovo doživljanje verbalnega dela pa je odvisno od interpretacijskih zmožnosti odraslega posrednika.

---

²² Utemeljitev žirije za najboljšo izvirno slovensko slikanico 2005 je dostopna na <https://sl.wikipedia.org/wiki/Nagrada_Kristine_Brenkove>. (Dostop 20. 2. 2021.)

Doprinos k večjezičnim slikanicam je tudi *Živalski koledar* (2020), napisan v slovenščini in kitajščini, ki omogoča vpogled v logografske pisave in spodbuja vidno zaznavanje otrok. Dvojezična avtorska slikanica govori o nastanku kitajskega koledarja (po starodavni kitajski legendi) in nam približa zakladnico kitajskega ljudskega izročila in njihovo značajsko tipizacijo živali. Zgodba govori o Žadnem cesarju, ki se je pred davnimi časi na Kitajskem odločil, da bo naredil preprost koledar, ki ga bodo vsi razumeli, tudi najmlajši, ki še ne znajo šteti. Po razglasu, ki so ga pritrdili na največje drevo, je priredil tekmovanje v plavanju, nato pa leta v koledarju posvetil živalim, ki so na njegov rojstni dan preplavale reko. Slikanica je odlično izhodišče za spoznavanje živali, kitajskih pismenk in bogate kulture ene najstarejših civilizacij na svetu.

Pomen prijateljstva in medosebnih odnosov spodbuja večjezična slikanica s slovarjem besed *Miška želi prijatelja* (2015) v slovenskem, albanskem, angleškem, bosanskem in makedonskem jeziku. Govori o osamljeni miški brez prijateljev, ki se je nesramno vedla do tistih, ki so bili z njo prijazni. Nato se jim je opravičila in jih pogostila, saj je ugotovila, da so kljub razlikam čudoviti prijatelji. Ob slikanici sta na voljo tudi scenarij za gledališko-glasbeno predstavo (glasbeno pravljico) in zvočni CD, predlagane dejavnosti in spletne povezave so na voljo v bazi *aktivnosti*²³ projekta DEAL.

O prijateljstvu govori tudi slikanica *Posluš, jazbec gre!* (2020), ki spodbuja medkulturno zmožnost v slovenskem, albanskem, angleškem, bosanskem in ruskem jeziku, hkrati pa skozi zgodbo slikovito približa slovensko frazeologijo.²⁴

Enostavno besedišče za začetno komunikacijo otrok priseljencev ponuja večjezična slikanica *Markova čelada* (2020). Branje v slovenščini, albansčini, angleščini, bosanščini in ruščini spodbuja domišljijo, prepoznavanje in poimenovanje barv, osvetljuje pomen gibanja in spoznavanje športnih rekvizitov, živali v parku (tobogan, gugalnica, vrtiljak, jež, miš, mačka itn.).

²³ A25: <https://drive.google.com/file/d/1GeELbMNwcMEGq7nI8ALMD_Yi3RLuZQ8e/view
<https://drive.google.com/drive/folders/1agXMmzkxQvzuoOhBgyF8MiNIsadB1cbi>>. (Dostop 20. 2. 2021.)

²⁴ Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.

Pomen socialnih interakcij in številnih možnosti spoznavanja novega okolja je izpostavljen v zabavni slovensko-španski slikanici *Kulturna izmenjava* (2015), kjer Gašper odpotuje v Afriko in navdušeno spoznava novo okolje, afriški slon Bombo, ki je hotel živeti v mestu, pa ostaja na zelenem fotelju in gleda televizijo. Slikanica spodbuja aktivno učenje, druženje in prepoznavanje pomena kulturnih vezi. Je odličen primer, da je medkulturna vzgoja tudi vznemirljiva in nadvse zanimiva.

Obiske malih junakov »iz najbolj odmaknjenih kotičkov sveta« nam ponuja zbirka *Okrog sveta. V deželi belega oblaka – Novi Zelandiji* (2016) spoznamo na tekmovanju s kanuji Maora²⁵ Mawakeja in Rangija. Mawake reši kita grbavca, ki se je ujel v ribiško mrežo. Slikanica *Prijatelja* (2014) predstavlja življenje Inuitov,²⁶ spoznamo dečka Amaguga in njegovega najboljšega prijatelja kimmika,²⁷ s katerim si delita vse, tako dobro kot slabo. V *puščavi* (2014a) z Darur in Dassin spoznamo življenje Tuaregov.²⁸ Zbirka prinaša dragocen vpogled v življenje oddaljenih ljudstev in odpira nove poti medkulturni vzgoji v vrtcu, tudi z zanimivostmi in slovarčkom besed, ki so dodani vsaki slikanici.

Premostitev jezikovnih težav, s katerimi se srečujemo pri delu z otroki priseljenci v vrtcu, nam v veliki meri omogočajo kakovostne slikanice, ki spodbujajo razvoj jezikovnih kompetenc. Za otroke je pomembno, da podpremo razvoj jezika v najzgodnejšem obdobju izobraževanja, da kasneje ne dosegajo slabših rezultatov, ki niso odraz pomanjkanja sposobnosti, temveč težav z razumevanjem jezika. Pomemben del kognitivnega razvoja je aktivna raba jezika, ki ne omogoča zgolj komunikacije, ampak zajema tudi pridobivanje znanja in poglobljanje razumevanja.

7 Zaključek

Razvijanje medkulturne zmožnosti je vseživljenjski proces (Vižintin 2014). Pri uvajanju medkulturnih vsebin v predšolski vzgojno-izobraževalni sistem smo ključni strokovni delavci, ki smo soodgovorni za uspešno vključevanje otrok priseljencev in lahko le z lastno medkulturno zmožnostjo spodbujamo razvoj pri otrocih, hkrati pa

---

²⁵ Maori so domorodno ljudstvo Nove Zelandije.

²⁶ Inuiti so prvotni prebivalci severnoameriške Arktike in Grenlandije.

²⁷ Kimmik je pes.

²⁸ Tuaregi so saharško berbersko ljudstvo.

imajo naša stališča bistven vpliv na dobro počutje in uspešnost/dosežke vseh otrok (Bednjički Rošer 2019).

Večjezične slikanice so odlično izhodišče za medkulturno vzgojo, pomembno prispevajo k družinskemu ohranjanju maternih jezikov, spodbujajo razvoj gradnikov bralne pismenosti in skušajo (Šlibar 2006: 23–24) »*neizrekljivo dati glas, nepojmljivemu dati podobo, nerazumljivemu najti odgovor*« na vse tisto, »*kar je porinjeno na obrobje, kar je tabuizirano, kar je skrito, kar je zamolčano, kar je navidezno nepomembno ...*«.

Viri

- Austin, Rikey, 2016: *Brain box: medvedki: skupna igra, skupno učenje (od 3. leta)*. Bucks: The Green Board Game.
- Austin, Rikey, 2016: *Brain box: ABC: skupna igra, skupno učenje (od 4. leta)*. Bucks: The Green Board Game.
- Grginič, Marija, 2009: *ABC karte (10 kompletov kart – spomin, prvi glasovi, zadnji glasovi, rime, pomanjševalnice, enaki začetki, vzorci, piktogrami, protipomenke, besede v besedah)*. Mengeš: Izolit.
- Grginič, Marija in Maja Zupančič, 2004: *ABC-igralnica: didaktične igre s priročnikom: 35 didaktičnih iger*. Domžale: Izolit.
- Hanuš, Barbara in Marjan Manček, 2020: *Markova čelada = Helmeti i Markos = Marko's helmet = Markova kaciga = Šlem Marko*. Dob: Miš.
- Hanuš, Barbara in Peter Škerl, 2013: *Različna sna, rada se imava*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hanuš, Barbara in Peter Škerl, 2013: *Kje živijo živali?* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hanuš, Barbara in Ana Zavadlav, 2011: *Maškare = Maschere = Maskarác = Fasching = Carnival costumes*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Hanuš, Barbara in Ana Zavadlav, 2010: *Novoletna smrečica = Božično druce = Novogodišna elka = Neve beršesko borovo = Bredhi i vitit të ri*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Hanuš, Barbara in Ana Zavadlav, 2009: *Rojstni dan = Rodendan = Rodenden = Ulipnaskero dij*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Mav Hrovat, Nina in Kristina Krhin, 2020: *Poslub, jazbec gre! = Dëjjo, vjedulla po njen! = Listen, here comes badger! = Slušaj, ide jazanac! = Slyšite, barsuk idët!* Dob: Miš.
- Mav Hrovat, Nina, Rakar, Bernarda in Tadej Lenarčič, 2018: *Miška želi prijatelja: glasbena pravljica (scenarij za gledališko-glasbeno predstavo)*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Mav Hrovat, Nina, Rakar, Bernarda in Kristina Krhin, 2017: *Miška želi prijatelja (zvočni CD)*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Mav Hrovat, Nina in Kristina Krhin, 2015: *Miška želi prijatelja = Minushja dëshiron miq = The mouse finds new friends = Mišič želi prijatelja = Glučeto bara drugar*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Prap, Lila, 2004: *Mednarodni živalski slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga 2004.
- Prap, Lila, 2020: *Živalski koledar*. Dob pri Domžalah: MIŠ.
- Vidmar, Janja in Suzi Bricelj, 2016: *Dežela belega oblaka*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Vidmar, Janja in Suzi Bricelj, 2014: *Prijatelja*. Dob pri Domžalah: Miš.
- Vidmar, Janja in Suzi Bricelj, 2014a: *V puščavi*. Dob pri Domžalah: Miš.

Literatura

- Batič, Janja in Dragica Haramija, 2017: *Slikanica kot posebna oblika knjige*. Haramija, Dragica (ur.): *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.

- Bednjčki Rošer, Barbara, 2019: Medkulturna vzgoja v vrtcu. Mrvič, Rok, Rezoničnik, Lidija, Vičar, Branislava in Nina Zavašnik (ur.): *Migracije v slovanskem prostoru v 20. in 21. stoletju*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 145–159.
- Bošnjak, Blanka in Katja Košir, 2020: 2. gradnik: Motiviranost za branje. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 59–79.
- Čok, Lucija in Anita Brčaninović, 2015: Z igro glasov v angleškem jeziku do razvijanja fonološkega zavedanja. *Revija za elementarno izobraževanje* 8/1–2. 147–166.
- Doron, Helen, 2014: *Early English*. <<http://www.helendoron.com/>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Education and Training Monitor 2020 – Country analysis*: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cd97ef45-2497-11eb-9d7e-01aa75ed71a1/language-en>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Haramija, Dragica, 2020: Medkulturnost v otroški in mladinski prozi. Jesenšek, Marko (ur.): *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine. Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar* (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 135). Maribor: Univerzitetna založba. 186–203.
- Haramija, Dragica in Janja Batič, 2020: 3. gradnik: Razumevanje koncepta bralnega gradiva. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 81–106.
- Haramija, Dragica, 2019: Lahko branje za razvoj bralne pismenosti pri otrocih priseljencih. Lipovec, Alenka (ur.): *Vloga predmetnih didaktik za kompetence prihodnosti: zbornik povzetkov*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Haramija, Dragica, 2017: Uvod. Haramija, Dragica (ur.): *Bralna pismenost v predšolski vzgoji in izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Haramija, Dragica in Janja Batič, 2013: *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Jelen Madruša, Mojca, Majcen, Ivana, Knez, Mihaela in Katica Pevec Semec, 2018: Predlog programa dela z otroki priseljenci v vrtcu. Jelen Madruša, Mojca in Ivana Majcen (ur.): *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. Ljubljana: ISA institut. 22–24. <<http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021)
- Knez, Mihaela, Klemen, Matej, Kern Andoljšek, Damjana in Katja Kralj, 2020: *Začetni pouk slovenščine za učence priseljence. Prvo vzgojno izobraževalno obdobje*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2020/04/Za%C4%8Detni-pouk-sloven%C5%A1%C4%8Dine_1-VIO_CSDTJ.pdf>. (Dostop 20. 2. 2021)
- Knez, Mihaela, 2018: Začetni pouk slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli. Jelen Madruša, Mojca in Ivana Majcen (ur.): *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. Ljubljana: ISA institut. 9–12. <<http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Krajnc Ivič, Mira, 2020: 7. gradnik: Razumevanje besedil. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 187–210.
- Kranjc, Simona, 2004: Besedni red, usvajanje prvega in učenje drugega/tujega jezika. *Jezik in slovnost* 49/3–4. 145–157.
- Kurikulum za vrtnice: predšolska vzgoja v vrtcih*, 2011. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Licardo, Marta in Mira Krajnc Ivič, 2020: 9. gradnik: Kritično branje. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 237–258.
- Licardo, Marta in Dragica Haramija, 2017: Kako uporabljati pripovedovalne kocke – navodila za pedagoške delavce in starše. Licardo, Marta in Dragica Haramija (ur.): *Kako razvijati družinsko pismenost v predšolskem obdobju*. Maribor: Univerzitetna založba univerze. 63–68.
- Marjanovič Umek, Ljubica, Kranjc, Simona in Urška Fekonja, 2006: *Otroški govor: razvoj in učenje*. Domžale: Izolit.

- Pečjak, Sonja in Nataša Potočnik, 2011: Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole. Nolimaj, Fani (ur.): *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi: zbornik konference*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 61–80.
- Pečjak, Sonja, Bucik, Nataša, Peštaj, Martina, Podlesek, Anja in Tina Pirc, 2010: Bralna pismenost ob koncu osnovne šole – ali fantje berejo drugače kot dekleta? *Sodobna pedagogika* 61/1. 86–102.
- Pečjak, Sonja, 2009: *Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, Sonja, 2003: Porajajoča se pismenost. Blatnik-Mohar, Marina (ur.): *Beremo skupaj: priručnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 119–123.
- Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*, 2018. Ljubljana: ISA institut. <<http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Pulko, Simona in Eva Kranjec, 2020: 8. gradnik: Odziv na besedilo in tvorjenje besedil. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 211–236.
- Rutar, Sonja, 2018: Kakovost šole s perspektive učencev s priseljsko izkušnjo kot izhodišče za zagotavljanje inkluzivnega izobraževanja. *Dve domovini* 48. 109–127.
- Rutar, Sonja, 2018: Izhodišča vključevanja otrok priseljencev v vrtec, osnovno in srednjo šolo. Jelen Madruša, Mojca in Ivana Majcen (ur.): *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. Ljubljana: ISA institut. <<http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2018/09/Predlog-programa-dela-z-otroki-priseljenci.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Saksida, Igor, 2017: Bralni dogodek v vrtcu. Haramija, Dragica (ur.): *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 47–54.
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtece in šole*, 2012: <http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/cistop_is_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, 2011: <<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Strategije-Romi/Strategija-vzgoje-in-izobrazevanja-Romov-v-Republici-Sloveniji-dopolnitev-2011.pdf>>. (Dostop 20. 2. 2021.)
- Šek Mertük, Polonca in Zlatka Cugmas, 2020: 1. gradnik: Govor. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 29–58.
- Šlibar, Neva, 2006: Barve strpnosti, besede drugačnosti, podobe tujosti. Zakaj in kako preko književnosti vzgajati za strpnost, sprejemanje drugačnosti in tujosti? Šlibar, Neva (ur.): *Barve strpnosti, besede drugačnosti, podobe tujosti: vzgoja za strpnost in sprejemanje drugačnosti preko mladinske književnosti*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje, Filozofska fakulteta. 13–46.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Vižintin, Marijanca Ajša, 2018: Brati in spregovoriti: o migracijah ob mladinskih književnih besedilih. *Otrok in knjiga* 45/102. 8–22.
- Vižintin, Marijanca Ajša, 2017: *Medkulturna vzgoja in izobraževanje: vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- Vižintin, Marijanca Ajša, 2014: Model medkulturne vzgoje in izobraževanja: za uspešnejše vključevanje otrok priseljencev. *Dve domovini* 40. 71–89.
- Voršič, Ines in Marija Ropič Kop, 2020: 5. gradnik: Besedišče. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 137–158.
- Zemljak Jontes, Melita in Barbara Bednjički Rošer, 2020: 4. gradnik: Glasovno zavedanje. Haramija, Dragica (ur.): *Gradniki bralne pismenosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. 107–136.
- Začetni pouk slovensčine za učence priseljence: učni načrt*, 2020: <<https://centerslo.si/za-otroke/ucni-načrti/ucni-načrti-za-slovenscino-kot-drugi-tuji-jezik/ucni-načrt-za-zacetni-pouk-slovenscine-za-ucence-priseljence/ucni-načrt-za-zacetni-pouk-slovenscine-za-otroke-priseljence/>>. (Dostop 20. 2. 2021)

Zudič Antonič, Nives, 2010: Rojstvo in razvoj medkulture vzgoje. Sedmak, Mateja in Ernest Ženko (ur.): *Razprave o medkulturnosti*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales. 201–214.